

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ НА
ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Виконала: студентка 2 курсу
групи Ukr1-M18z
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Лелик Наталія Михайлівна

Керівник:
Попович А.С., доктор педагогічних наук,
доцент кафедри української мови

Рецензент:
Гудима Н.В., кандидат філологічних
наук, доцент кафедри теорії та методик
початкової освіти

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Розвиток творчої активності студентів як психологічно-педагогічна проблема	10
1.1. Творчі здібності як аспект психологічних досліджень	10
1.2. Педагогічні умови формування творчої особистості студентів	19
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. Лінгводидактичні засади креативності здобувачів вищої освіти	40
2.1. Лінгвістичні аспекти формування творчої активності	40
2.2. Шляхи формування креативності студентів-філологів	45
Висновки до другого розділу	50
РОЗДІЛ 3. Експериментальне навчання з формування творчої особистості студентів на заняттях із лінгвістичних та лінгводидактичних дисциплін	51
3.1. Розвиток креативних здібностей майбутніх учителів-словесників на заняттях з методики навчання української мови	53
3.2. Інноваційні технології формування творчих навичок професійної діяльності студентів	68
3.3. Бесіда як метод навчання на заняттях з української мови у закладах вищої освіти	72
3.4. Науково-дослідна робота як засіб розвитку креативних здібностей студентів-філологів	76
Висновки до третього розділу	83
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТОК А. Плани-конспекти практичних занять зі стилістики української мови	104

ВСТУП

Розвиток творчої активності особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень у системі освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Відповідно до європейських вимог та вітчизняних державних документів (Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Концепція національного виховання) потребують оптимізації завдання та педагогічні механізми творчого розвитку студентської молоді, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації. Тому виникає необхідність кардинальних змін змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з молоддю, зокрема студентів педагогічних вишів, де реалізується креативний підхід до розвитку особистості, формування активноперетворювальної позиції, творчого потенціалу.

Освітні системи в будь-якій країні світу повинні сприяти реалізації основних завдань соціально-економічного та культурного розвитку суспільства.

Питання розвитку творчих здібностей суб’єктів пізнавальної діяльності порушено в працях філософів (І. Бичко, І. Горак, М. Горлач, І. Надольний, Б. Новиков, В. Овчинников, Я. Пономарьов, В. Табачковський, О. Шумілін та ін.). Дослідники визначили природу творчості, типи й види творчої діяльності як форми пізнання навколишнього світу, передумови творчої самореалізації особистості.

Лінгвістичні й психолінгвістичні основи розвитку творчої самостійності пов’язані передусім з процесами породження мовлення в контексті питання співвідношення мови і мовлення, мови і мислення. Цей аспект віддзеркалено в працях В. Гумбольдта, Л. Вайсберга, Б. Уорфа, А. Шлейхера, В. Вундта, Б. Крочче, Ф. де Соссюра, М. Мюллера, О. Потебні, Ф. Фортунатова, Л. Виготського, В. Виноградова, Л. Щерби, О. Леонтьєва,

О. Лурії, І. Синиці, І. Зимньої, Ф. Бацевича та ін.

Психологічні передумови розвитку творчої особистості знаходимо в працях Л. Виготського, Г. Костюка, О. Матюшкіна, М. Алексеева, Б. Сроди, Дж. Гілфорда, Е. Торренса, Д. Богоявленської, М. Булки, Ю. Гільбуха, А. Горальського, О. Кульчицької, С. Лазаревського та ін.

На розвитку творчих здібностей акцентується увага в педагогічних дослідженнях К. Ушинського, В. Сухомлинського, Л. Занкова, В. Давидова, В. Лозової, Б. Коротяєва, М. Махмутова, М. Скаткіна, В. Онищука, І. Волощука, Н. Бухлової та ін.

Вивчався процес формування готовності студентів до педагогічної творчості під час різноманітних видів професійної підготовки (З.Абросимова, М.Байдан, Л.Ведерникова, М.Віленський, О.Голубкова, Г.Горелова, С.Гуревич та ін.). В останні десятиліття з'явилася низка дисертацій з проблем розвитку педагогічної креативності вчителів різних фахів – початкового навчання, математики, іноземних мов, музики, фізкультури тощо (Н.Біла, Н.Бружукова, А.Буреніна, З.Гуцало, С.Зайцева, Л.Князева, Т.Короткова, З.Левчук, З.Тимофеева, В.Фрицюк, Г.Шевченко, Л.Шеховцова та ін.).

Проблему розвитку творчої самостійності студентів під час вивчення української мови частково розробляли такі вчені-методисти, як О. Біляєв, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентилюк, К. Плиско, А. Попович, В. Скуратівський, Г. Шелехова та ін. Науковці акцентують на розвиткові пізнавальних здібностей учнів і студентів у процесі вивчення української мови, розглядають методи й прийоми формування творчих здібностей упродовж виконання завдань з мовленнєвого розвитку, визначають методи стимулювання творчої діяльності.

Сьогодні потребує креативного вчителя, здатного продукувати цікаві незвичайні ідеї, оригінально подавати навчальний матеріал, мобільно реагувати на виклики часу. Саме такий учитель зможе зацікавити учнів своїм предметом, забезпечити формування предметної й ключових компетентностей учнів.

Стандартизація методичної підготовки вчителя-словесника в закладах вищої освіти, відсутність гнучких навчальних планів, альтернативних програм, підручників та посібників, недостатнє використання сучасних інноваційних технологій не спрямовує студентів на майбутню професійну творчість, не моделює структуру методичної творчості. Тому однією з нагальних проблем вищої школи стає вироблення концепції підготовки вчителів-словесників до творчої методичної діяльності.

Незважаючи на те, що в педагогічній науці чимало аспектів формування творчого потенціалу педагогів вивчено досить детально, проблема розвитку креативності майбутнього вчителя мови в системі його методичної підготовки ще не була об'єктом окремого дослідження. Отже, актуальність проблеми, а також її недостатня теоретична й практична розробленість у методиці викладання мови у вищій школі та потреба вдосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів зумовлюють **актуальність** дипломного дослідження.

Вибір теми дослідження спричинений потребами сучасного закладу вищої освіти й завданнями модернізації освіти, що передбачають розвиток креативного потенціалу особи. Це й послужило причиною створення методичної системи розвитку творчих здібностей студентів на заняттях з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін, адекватних сучасному рівневі розвитку методичної науки і вимогам вишівської практики.

Об'єктом дослідження є процес розвитку творчої активності студентів на заняттях з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Предмет дослідження – навчально-методична система розвитку творчої активності майбутніх учителів-словесників.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробці навчально-методичної системи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників та експериментальній перевірці її ефективності впродовж професійно-методичної підготовки у закладах вищої освіти.

Гіпотезою дослідження є твердження про те, що диспропорцію між

зрослими потребами суспільства у творчій педагогічній діяльності та реальним рівнем готовності випускників педагогічних університетів до методичної творчості буде подолано за умови створення і впровадження освітньої системи цілеспрямованого розвитку креативності студентів закладів вищої освіти.

Загальна гіпотеза конкретизувалась у часткових припущеннях. Процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників у контексті їхньої професійно-методичної підготовки буде ефективним за умов:

- переосмислення з позицій креативної освітньої парадигми мети, змісту, методів і видів навчальної діяльності студентів-філологів у закладах вищої освіти;

- перенесення вектора методичної підготовки майбутніх учителів-словесників з нормативно-регламентованого на творчий компонент;

- формування в них чіткого уявлення про креативогенну сутність професійної діяльності вчителя-словесника, методичну творчість, педагогічну креативність і креативні якості, професійно необхідні для роботи в закладах загальної середньої освіти;

- формування стійкої мотиваційної спрямованості суб'єктів навчання на творчу методичну діяльність у майбутній професії;

- використання інтенсивних форм і методів навчання;

- саморозвитку й самовдосконалення креативних якостей особистості, професійно сутнісних для викладання мови.

Для досягнення поставленої мети й перевірки вірогідності гіпотези визначено такі **завдання дослідження:**

- 1) обґрунтувати теоретично-методичні основи розвитку творчої активності майбутніх учителів-словесників в їхній професійній підготовці;

- 2) розробити, обґрунтувати й експериментально перевірити навчально-методичну систему розвитку творчої активності майбутніх учителів-словесників, засновану на креативно-інноваційній стратегії, у змістовому, педагогічному й методичному аспектах;

3) запропонувати методичне забезпечення процесу формування креативності студентів-філологів з урахуванням нових методологічних засад;

4) виявити перспективні напрямки модернізації підсистем методичної підготовки майбутніх учителів-словесників (теоретичної, практичної, науково-дослідної, самостійної та позааудиторної) для формування в них готовності до творчого здійснення професійної діяльності;

5) експериментально перевірити організацію освітнього процесу, за якої склалися б оптимальні умови для реалізації розробленої моделі навчально-методичної системи розвитку творчої активності майбутніх учителів-словесників у вищій школі;

б) простежити тенденції й динаміку розвитку креативності студентів-філологів у процесі впровадження розробленої системи методичної підготовки в педагогічному закладі вищої освіти.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались відповідні **методи дослідження:**

– теоретичні: критичний аналіз проблеми на основі осмислення праць з філософії, мовознавства, психології, педагогіки і методики викладання мови; теоретичне узагальнення досвіду роботи педагогічних закладів вищої освіти України та передового педагогічного досвіду; синтез емпіричного матеріалу, його класифікація, узагальнення, моделювання;

– емпіричні: бесіди зі студентами, учителями-словесниками, викладачами вишів; пряме й опосередковане спостереження; вивчення документації, аналіз планів, навчальних і робочих програм навчальних дисциплін; моделювання; констатувальний, формувальний і контрольний експерименти.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилось на базі факультету української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Основні етапи дослідження. Дипломне дослідження здійснювалося поетапно, з урахуванням багатоаспектності й складності поставлених

завдань.

На першому (пошуково-теоретичному) етапі здійснювався всебічний аналіз предмета дослідження, було визначено його методологічні й теоретичні основи, з'ясовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній практиці. Було сформульовано початкові концептуальні припущення дослідження, вироблено основні висхідні теоретичні позиції, уточнено мету дипломної роботи, її робочу гіпотезу, визначено методи дослідження.

Другий (дослідно-експериментальний) етап містив перевірку й конкретизацію теоретичних положень, з'ясування впливу освітнього процесу закладу вищої освіти на формування творчої активності студентів. Було апробовано навчально-методичну систему, визначено педагогічні умови ефективного розвитку творчого потенціалу студентів у освітньому процесі закладів вищої освіти.

На третьому (формульовальному) етапі перевірялась гіпотеза, здійснювався аналіз проміжних і кінцевих результатів дослідно-експериментальної роботи з формування в студентів креативних якостей; проводилась корекція експериментальних методик, зіставлення одержаних результатів з метою й гіпотезою. Результати дослідження узагальнювались, інтерпретувались, упроваджувались у освітній процес, репрезентувались у виступах на конференціях. Оформлялись висновки дипломного дослідження.

Практичне значення. Розроблені методики можуть бути покладені в основу вдосконалення вишівських програм і підручників, а також використовуватися під час проведення занять у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження обговорювались на III Усеукраїнській заочній науково-практичній студентській конференції «Українська мова на порубіжжі XX–XXI сторіччя: мовознавчий та лінгводидактичний аспекти» (м. Бердянськ, 2019) та на засіданнях кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018-2019 рр.). Результати дослідження впроваджувались впродовж педагогічної практики в Кам'янець-

Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Структура наукової роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (133 позиції). Загальний обсяг роботи – 121 сторінка (основний текст – 91 сторінка).

Зміст роботи. У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотези і завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** „Розвиток творчої активності студентів як психологічно-педагогічна проблема” віддзеркалюються загальні питання формування креативної компетентності студентів, а також його психологічні й педагогічні аспекти.

У **другому розділі** „Лінгводидактичні засади креативності здобувачів вищої освіти” проаналізовано лінгвістичні аспекти формування творчої активності та визначено шляхи формування креативності студентів-філологів.

Третій розділ „Експериментальне навчання з формування творчої особистості студентів на заняттях із лінгвістичних та лінгводидактичних дисциплін” охоплює чотири підрозділи. Завдання цього розділу – обґрунтувати результати експериментального дослідження, подати рекомендації щодо використання методів і прийомів, які сприяють формуванню креативної компетентності студентів.

У **висновках** підбито підсумки здійсненого теоретичного й емпіричного дослідження.

ВИСНОВКИ

Динамізм сучасної цивілізації, швидкі зміни в усіх галузях людської діяльності зумовили зростання соціальної ролі творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, здатної до продуктивної праці, створення й засвоєння інновацій. Така особистість є найбільшою цінністю для суспільства будь-якої сучасної країни.

Нормативні освітянські документи орієнтують на підготовку вчительських кадрів, здатних безперервно вдосконалювати свої професійні якості, розширювати засвоєний соціальний досвід і створювати новий. Зміщення акцентів освітньої парадигми щодо гуманізації та саморозвитку особистості визначає основну мету освітнього процесу закладу вищої освіти – пробудити в людині творця, розвинути закладений творчий потенціал і сформуванню потребу в подальшому самопізнанні, саморозвитку й самовдосконаленні. Креативність – необхідний складник професійного становлення та одна з умов самореалізації педагога будь-якого профілю. Особливо значущою вона є для вчителя-словесника, що зумовлено специфікою та функціями навчальних предметів, які відіграють важливу роль у формуванні особистості, розвитку її творчих здібностей.

Професійно-педагогічна діяльність учителя-словесника має іманентно творчий характер, зумовлений креативогенною сутністю мистецтва слова й педагогічного процесу. Викладання мови – це специфічна галузь педагогічної діяльності, котра вимагає від особистості вчителя нестандартного художньо-педагогічного мислення, відкритості до діалогу, постійних творчих пошуків.

Словесник як творець інтелектуальної, духовної й моральної сфери юної особистості має бути особливо чутливим до інновацій, здатним до їх сприйняття, впровадження і творення у власній роботі. Це зумовлює потребу його готовності до методичної творчості, що трактується як діяльність, спрямована на постановку дидактично-методичних завдань з удосконалення змісту, структури й системи шкільної мовної освіти та пошук нестандартних, оригінальних шляхів і засобів їх розв'язання для розвитку суб'єктів

навчально-виховної взаємодії за допомогою слова.

Структура методичної творчості вчителя-словесника має трикомпонентну будову й містить когнітивний, діяльнісний та особистісний складники. Когнітивний компонент виконує системотвірну функцію, є будівельним матеріалом для творчої методичної діяльності, це – професійні знання, що в єдності з творчим мисленням і творчою уявою складають основу для народження нових задумів. Складниками діяльнісного компоненту є професійно-педагогічні вміння і творчі способи вирішення дидактично-методичних завдань, а також досвід творчої діяльності й індивідуально-творчий стиль. До особистісного компонента належать риси різних сфер особистості. Провідним є особистісний компонент в процесі методичної творчості, оскільки від рівня сформованості його складових залежить спрямованість учителя на самовдосконалення на шляху до професійної творчості та якість результатів його праці.

Процес викладання мови потребує розвинених креативних здібностей особистості, котрі детермінують її творчий підхід до виконання професійних обов'язків. Креативність учителя мови розглядаємо як здатність гнучко й адекватно змінювати досвід методичної діяльності, що перестав бути продуктивним за певних умов, а також створювати нові цілі, оригінальні засоби й способи навчальної взаємодії з учнями з метою їхнього творчого розвитку за допомогою слова. Креативність словесника в методичній сфері професійної діяльності виявляється в таких основних діях:

- усвідомленні та подоланні бар'єрів, стереотипів, змістових і поведінкових шаблонів;
- гнучкій модифікації досвіду за допомогою перекомбінації вже відомих елементів, методів, прийомів навчальної діяльності та формулювання нових цілей і засобів їх втілення;
- педагогічній імпровізації в ході реалізації педагогічного задуму;
- прагненні до особистісного самовираження у творчій діяльності, виробленні індивідуально-творчого стилю роботи;

- бажанні забезпечити сприятливі умови для творчого розвитку учнів;
- здатності швидко й ефективно адаптуватися в динамічних обставинах освітнього процесу.

Вибудована модель креативних рис особистості, професійно сутнісних для творчої методичної діяльності вчителя-словесника. Це стійкі якості психічної сфери індивіда, які в комплексі забезпечують творчий стиль поведінки, діяльності, продуктивність й унікальність її способів і результатів, а також готовність до творчих конструктивних перетворень.

На підставі вивчення стану досліджуваної проблеми виявлено необхідність удосконалення методичної підготовки майбутніх учителів – словесників у педагогічних університетах, оскільки в традиційній освітній парадигмі зроблено акцент на засвоєнні нормативного компонента за умови недостатньої уваги до творчого. Це збільшує диспропорцію між суспільними вимогами до вчителя-творця та реальним рівнем готовності випускників закладів вищої освіти до творчої професійної діяльності.

Потреба модернізації освітнього процесу в закладах вищої освіти зумовила необхідність розроблення навчально-методичної системи розвитку креативності студентів-філологів під час проведення занять з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Навчально-методична система розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників ґрунтується на методологічному положенні психологів, що в студентські роки в процесі оволодіння майбутнім фахом яскраво виявляються індивідуально-креативні риси особистості. Її засадничою ідеєю є твердження, що формування креативності майбутніх учителів-словесників – важливий складник їхньої професійно-методичної підготовки; це багатовимірний процес якісних змін психологічної сфери особистості, який відбувається поетапно і в логічній послідовності за певних психологічно-педагогічних умов з використанням методів, прийомів, видів, форм і засобів навчання, котрі найбільш ефективно впливають на підвищення творчого потенціалу студентів у закладах вищої освіти.

Модель вибудована на креативно-інноваційній стратегії, сутність якої полягає в зміні вектора методичної підготовки майбутніх учителів-словесників з нормативно-регламентованого на творчий компонент, що передбачає перенесення центрації з передавання знань про способи традиційного вирішення методичних завдань на формування в студентів готовності до сприйняття, використання і творення педагогічних інновацій, а також на самовдосконалення й саморозвиток професійно сутнісних креативних якостей особистості.

Змістову частину методичної системи складають науково-методичні знання, поняття про методичну творчість учителя-словесника, її специфіку й закономірності; педагогічну креативність; професійно сутнісні креативні якості словесника; відомості про здобутки передового педагогічного досвіду; досвід творчої діяльності майбутніх освітян.

У розвитку креативності студентів виокремлено три етапи:

– діагностувально-інформаційний, що передбачає підготовку до формування професійно-креативних якостей майбутніх освітян, надання їм знань про особливості методичної діяльності вчителя-словесника, її нормативний і творчий компоненти, діагностування рівня потенційної креативності особистості;

– репродуктивно-творчий етап, метою якого є засвоєння студентами знань і способів діяльності, навчання їх комбінуванню, трансформації і відбору відповідно до реальних умов; моделювання освітнього процесу з унесенням елементів новизни;

– на творчо-репродуктивному етапі студенти набувають уміння творчо моделювати процес викладання мови в закладах загальної середньої освіти.

Отже, найбільшу продуктивність у розвитку професійно-креативних якостей студентів виявили інтенсивні форми й методи навчання, що, на відміну від традиційних репродуктивно-інформаційних, спрямовані не лише на розвиток логічних операцій мислення, а й на розкріпачення

правопівкульних процесів психічної діяльності людини – стимулювання творчого мислення, несвідомої обробки інформації, розвиток інтуїції, уяви, натхнення, антиципації, емпатії тощо. У дослідному навчанні були задіяні інтенсивні форми й методи, характерні для сучасних освітніх парадигм – креативної, проблемної, розвивальної, особистісно орієнтованої та продуктивної.

Установлено перспективні тенденції модернізації основних підсистем методичної підготовки майбутніх учителів-словесників – теоретичної, практичної, самостійної, науково-дослідної, позааудиторної.

Значну роль у формуванні креативності словесників відіграє педагогічна практика, організована на принципах співтворчості, індивідуально-диференційованого підходу й поетапного збільшення частки продуктивного компонента в методичній діяльності студентів-практикантів.

Особливу потужність у підвищенні творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників виявила науково-дослідна робота студентів, котра проходила наскрізним вектором через усю теоретичну і практичну підготовку. Перспективним напрямом її модернізації є гармонійне поєднання традиційних форм (наукових гуртків, виконання конкурсних робіт, участь в олімпіадах, підготовка курсових і дипломних робіт), а також сучасних форм, а саме магістерських робіт та різноманітних проектів.

Розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників істотно сприяє збільшення питомої ваги самостійної роботи в їхній професійно-методичній підготовці та її креативна центрація. Застосування рейтингової системи контролю й оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів виступає ефективним чинником їхнього творчого саморозвитку, засобом залучення до активного оволодіння професією педагога.

Серед критеріїв розвитку креативності студентів-філологів виокремлено три блоки якостей і вмінь, необхідних на кожному з етапів їхньої методичної творчої діяльності: виникнення творчого задуму; його

розроблення та оцінювання продукту діяльності.

Результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що вихідна методологія правильна, концепція плідна, визначені завдання реалізовано, мета досягнута.

З огляду на актуальність теми і її недостатню розробленість у науці на сучасному етапі пропоноване дослідження може бути використане вченими-методистами для подальшого аналізу проблеми, а також викладачами закладів вищої освіти і вчителями мови закладів загальної середньої освіти різного типу для вдосконалення своєї професійно-методичної діяльності. На вироблених концептуальних засадах можливе конструювання варіативних шляхів модернізації освітнього процесу у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. В. Креативність. *Енциклопедія освіти* [Акад. пед. наук України; відповід. ред. В. Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 432 с.
2. Адушева Ю. А., Кашапов М. М. Методика на определение абнотивности. *Обдарована дитина*. 2010. №8. С. 36-37.
3. Айзенк Г.Ю. Понятие и определение интеллекта. *Вопросы психологии*. 1995. №1. С.111-131.
4. Бабій М. Ф. Розвиток креативності як умова ефективності навчання. *Обдарована дитина*. 2001. №7. С. 2-3.
5. Баранник Н. Засоби розвитку творчої самостійності майбутніх учителів-словесників. *Українська мова та література в школі*. 2003. №8. С. 47-52.
6. Баранова Л. Тесленко Л. Творчі завдання з української мови. *Українська мова та література в школі*. 2001. №33. С. 9-11.
7. Барановська В. Використання елементів розвитку критичного мислення для збагачення словника та розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури. *Методичні студії: збірник науково-методичних праць*. Донецьк: ДонНУ, 2012. Вип. 2. С. 130-136.
8. Біркіна Т. В. Ефективність методики формування творчої самостійності студента за матеріалами педагогічного експерименту. *Теорія і практика управління соціальними системами філософія, психологія, педагогіка*. Київ, 2008. №3. С. 119-122.
9. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. Москва: Академия, 2002. 320 с.
10. Большой энциклопедический словарь. URL: www.academic.ru.
11. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. №2. С. 8-9.
12. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. №10. С. 46-49.
13. Валуева Е. А. Интеллект, креативность и процессы распространения

- активации. *Психология*. 2006. №3. С. 130.
14. Войний О. Педагогічна творчість як фактор розвитку творчих здібностей. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2008. №2(54). С. 37-40.
  15. Воронин А. Н. Интеллектуальная деятельность проявление интеллекта и креативности в реальном взаимодействии. *Психология*. 2006. №3. С. 35.
  16. Галиця І., Розметова О. Інноваційні технології активізації творчості. *Вища школа*. 2012. №2. С. 62-73.
  17. Галушка Т. Творчі підходи до організації психолого-педагогічних семінарів. *Завуч*. 2011. №14(452). С. 30-35.
  18. Галямина И. Г. Проектирование государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования нового поколения с использованием компетентностного подхода: материалы к четвертому заседанию методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы». Москва: Издательский центр проблем качества подготовки специалистов. 2004. 66 с. URL: <http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works>.
  19. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. Москва: Школа-Пресс, 1995. 448 с.
  20. Гілфрд Дж. Основні концептуальні проблеми психології мислення. *Експериментальна психологія*. Вашингтон. 1979. №1. С. 95-100. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.17496632.1961.tb50913.x/abstract>.
  21. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. №3. С. 23-28.
  22. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
  23. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика

- професійної освіти. Тернопіль, 2008. 20 с.
24. Гуменюк О. Є. Психологія інноваційної освіти: теоретико-методологічний аспект: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 385 с.
  25. Датчук Н. Виховання креативності: нові методи та зміст: психолого-педагогічний семінар. *Відкритий урок*. 2012. №3. С. 26-31.
  26. Димченко Л. Розвиток креативного мислення старшокласників при вивченні української мови і літератури. *Методичні студії*: збірник науково-методичних праць. Донецьк: ДонНУ, 2012. Вип. 2. С. 233-240.
  27. Долматов А. В. Основы развивающего образования: теория, методы, технологии креативной педагогики. Санкт-Петербург: ВУС, 1998. 196 с.
  28. Донченко Т. Практичні заняття з методики навчання української мови. *Українська мова та література в школі*. 2002. №7. С. 49-50.
  29. Донченко Т. Методика української мови в світлі реформування мовної освіти. *Українська мова та література в школі*. 2003. №2. С. 75-78.
  30. Донченко Т. Організація самостійної роботи студентів з методики навчання української мови. *Українська мова та література в школі*. 2009. №5. С. 40-43.
  31. Драч І. Ключові компетентності як основа професійної компетентності. *Післядипломна освіта в Україні*. 2012. №1. С. 24-27.
  32. Дружинин В. Н. Концепции креативности Дж. Гилфорда и Э. П. Торренса. *Психология*: учебник для гуманитарных вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2001. Ч. X. Раздел 35. С. 320-341.
  33. Дунаєва О. М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2007. 19 с. URL: <http://disser.com.ua/content/342692.html#download>.
  34. Дяченко О. Д. Креативність як фактор підвищення якості освіти. *Вісник СевНТУ*. Серія Педагогіка: зб. наук. пр. Севастополь, 2012. С. 123-127.
  35. Дьяченко Н. Формування креативної компетентності учнів через

- організацію самостійної роботи на уроках словесності та в позаурочний час. *Методичні студії*: збірник науково-методичних праць. Донецьк: ДонНУ, 2009. Вип. 1. 370 с.
36. Єрмакова Н. Управління розвитком творчого потенціалу учнів на уроках гуманітарного циклу. *Методичні студії*: збірник науково-методичних праць. Донецьк: ДонНУ, 2009. Вип. 1. 370 с.
37. Єрмола А. М. Креативність в освітньому моніторингу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. №8. С. 71-75.
38. Ермолаева М. Г. Стимулировать самообучение и творческий поиск. *Акредитация в образовании*. 2011. №1(45). С. 74-75.
39. Єрмоленко С. Набуття професійної компетенції на заняттях із синтаксису у ВНЗ. *Українська мова та література*. 2008. №12. С. 16-21.
40. Заболотська О.О. Теоретико-методичні засади формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2007. 40 с. URL: <http://disser.com.ua/content/349299.html>.
41. Зарічанська Н. Підготовка майбутніх учителів філологічних дисциплін до інноваційної педагогічної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінниця, 2013. 20 с. URL: <http://94.158.144.72/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:281659/Source:default>.
42. Зязюн І. А. Синергетичні параметри педагогіки як детермінанти креативного навчання. *Креативна педагогіка*: наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця, 2012. Вип. 5. С. 34-39.
43. Ігнатєва Н. З досвіду активізації креативного мислення на уроках української мови. *Методичні діалоги. Газета для вчителя української мови*. 2008. №7-8. С. 17-21.
44. Ілюшина І. Т. Розвиток професійної творчості студентів у процесі

- навчання у педагогічному вузі. *Вища і середня педагогічна освіта*. Київ: Вища школа, 1987. Вип. 13. С. 35-40.
45. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург: Питер, 2011. 448 с.
  46. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Либідь, 2004. 424 с.
  47. Карпенко С. В. Инструменты стимуляции креативности. URL: <http://isarrfe.trainet.org/materials/practicum/practicum2.shtml>.
  48. Кашапов М. М. Абнотивность как базовая компетентность преподавателя высшей школы. URL: www.yspu.yar.ru/images/a/ac/Kashapov_M_article.doc.
  49. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь. Москва: Академия, 2000. 176 с.
  50. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Київ, 2007. 21 с. URL: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
  51. Кондратюк О. П. Розвиток творчої активності студентів. *Радянська школа*. 1990. №5. С. 88-99.
  52. Корнилова Т. В., Смирнов С. Д. Толлерантность к неопределенности и креативность у преподавателей и студентов. *Вопросы психологии*. 2012. №2. С. 117-126.
  53. Краткий психологический словарь / под общей ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. URL: http://psylink.ru/slovar_k.
  54. Кремень В. Г. Структурна модернізація освіти в контексті цивілізаційних змін. *Педагогіка і психологія*. №2 (71), 2011. С. 5-13.
  55. Кречетников К. Г. Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе: монография. Москва: Госкоорцентр, 2002. 296 с. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-10.htm>.

56. Криворучко О. Розвиток творчих здібностей учнів на основі застосування мультимедійних технологій. *Методичні діалоги. Газета для вчителя української мови*. 2007. №5. С. 11-12.
57. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя. Ленинград: Знание, 1985. 32 с.
58. Кульчицька О. І. Обдарованість та психологічні технології її розвитку. *Педагогічні технології: наука – практиці*. Київ: ВПОЛ, 2002. Вип. 1. С. 145-192.
59. Куцевол О. Педагогічна імпровізація як вид творчої методичної діяльності словесника. *Дивослово*. 2004. №9. С. 25-29.
60. Куцевол О. Портрет творчого вчителя літератури. *Дивослово*. 2006. №12. С. 17-22.
61. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури. Вінниця: Глобус-прес, 2006. 348 с.
62. Куцевол О. Тренінг креативних якостей учителя-словесника. *Дивослово*. 2008. №3. С. 18-22.
63. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія): монографія. Київ: Освіта України, 2011. 164 с.
64. Кучерук О. А., Грибан Г. В. Творче становлення майбутнього вчителя-словесника у процесі вивчення методики української мови. *Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін*. Житомир: ЖДУ, 2004. С. 126-131.
65. Кушнір С. Розвиток креативності. Програма занять з елементами тренінгу. *Психолог*. 2011. №18-19 (446-447). С. 22-28.
66. Левченко О. О. Інноватика освіти: вибір моделі в побудові освітньої практики розвитку особи учня майбутніми викладачами психології. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології в освіті»*. Симферополь: Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, Центр розвитку освіти, науки і інновацій, 2009. С. 175-180.

67. Левченко О.О. Абнотивність як проблема формування креативної особистості майбутнього фахівця у вищій школі. *Філософські проблеми людини: матеріали наук.-практ. конф.* Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. С. 121-125.
68. Левченко О. О. Обґрунтування фасилітативного стилю педагогічної взаємодії в річищі ідей людиноцентризму в процесі професійної підготовки викладача психології. *Педагогіка і психологія*. 2011. №4(73). С. 66-76.
69. Лёвина И. А. Взаимосвязь когнитивной дифференцированности, креативности и личностных особенностей: автореф. дис. ... канд. психолог. наук: 19. 00. 01. Москва, 2005. 21 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/vzaimosvyaz-kognitivnoi-differentsirovannosti-kreativnosti-i-lichnostnykh-osobennostei-na-ma>.
70. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. *Збірник наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В.Г.Короленка*. 2006. Вип. 3. С. 215-219.
71. Лукіз Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців професійних ВНЗ України. *Вища освіта України*. 2006. №3. С. 77-82.
72. Маленко О. О. Креативне мислення учнів як навчально-методична проблема, семінар працівників, методичних об'єднань учителів-україністів. *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2010. №16-18. С. 78-86.
73. Маноха И. П. Человек и потенциал его бытия. Київ: Стимул, 1995. 256 с.
74. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики. Санкт-Петербург: Евразия, 1999. С. 108-113.
75. Матвеев А. Креативность: мысли вслух. *Бизнес-терминги: T&D Консалтинг*. URL: http://www.arsvitae.ru/cgi-bin/cm/get_doc.fpl?doc_id=71.
76. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности. *Вопросы психологии*. 1989. №6. С. 29-35.

77. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. №8. С. 1-5.
78. Монастирецька Г. Креативність як лінгвістичний феномен. *Літературне місто. Лінгвістичні студії*: збірник наукових праць. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=8038>.
79. Назаренко М. М. Информационный подход в создании психолого-педагогических условий развития креативности у студентов педагогического вуза. *Информационные технологии в образовании*. URL: <http://ito.bitpro.ru/2002/II/3/II-3-217.html>.
80. Науменко Н. Рольова гра як метод співтворчості викладача із студентом: на матеріалі курсу «Ділова українська мова». *Дивослово*. 2004. №6. С. 39-40.
81. Носков В. І., Левченко Є. М. Технологія формування творчої самостійності студента. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. №9. С. 8-18.
82. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. Москва: Рус. яз., 1990. 917 с.
83. Олах А. Творческий потенциал и личностные перемены. *Общественные науки за рубежом*. 1968. №4. С. 69-73.
84. Орос В. И., Симулик М. В. Развивать творческие возможности студента. *Русский язык в школе*. 1982. №4. С. 52-53.
85. Остапенко Н. Особливості технології дидактичної гри у системі підготовки магістрів-філологів вищої школи. *Українська мова та література в школі*. 2003. №4. С. 7-11.
86. Павліченко А. Фахове становлення студента-психолога у контексті системної дії ціннісних орієнтацій (контури дослідницького проекту). *Психологія і суспільство*. №2. 2006. С. 123-132.
87. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Київ – Запоріжжя, 2005. Вип. 34. 423 с.

88. Педагогіка вищої школи / Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2005. 399 с.
89. Перехресна О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках мови і літератури. *Дивослово*. 2003. №3. С. 53-55.
90. Пономарёв Я. А. Психология творчества: перспективы развития. Психологический журнал. 1994. №6. С. 38-50.
91. Попович А.С. Реалізація принципу креативності на заняттях зі стилістики української мови у вищій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Серія: Педагогіка: журнал*. Одеса: ПНПУ імені К.Д.Ушинського, 2017. Вип. 3 (116). С. 53-59.
92. Попович А.С. Роль викладача у формуванні креативності студентів на заняттях української мови. *Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії»* // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради; [відпов. секр. І. Л. Пукас]. Київ: Центр учбової літератури, 2019. С. 314-318.
93. Психологический словарь. URL: <http://www.psi.webzone.ru>.
94. Пузеп Л. Г. Психологические механизмы развития креативности личности: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19. 00.01. Омск, 2006. 21 с. URL: <http://nauka-pedagogika.com/viewer/43018/d?#?page>.
95. Путрова О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури. *Методичні студії: збірник науково-методичних праць*. Донецьк: ДонНУ, 2012. Вип. 2. С. 452-459.
96. Решетова З. А. О путях формирования творческого мышления (студентов). *Вестник высшей школы*. 1986. №1. С. 16-20.
97. Рудницька О. Формуючи творчу інтелектуальну особистість. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*.

2002. №5. С. 48-64.
98. Савчина Л. Технологія формування творчої особистості. *Методичні студії*. Донецьк: ДонНУ, 2012. Вип. 2. С. 269-276.
99. Садовнікова О. П. Розвиток творчої самостійності учнів колегіумів у процесі вивчення української мови: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання української мови. Київ, 2008. 22 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/340826.html>.
100. Сапожников А. И. Воспитание творческой целеустремленности в учебном процессе. *Психологический журнал*. 1985. Т. 6. №2. С. 54-58.
101. Саприкіна Н. В. Креативний потенціал студентів-філологів як соціально-філософська категорія. URL: <http://vuzlib.com/content/view/328/84/>.
102. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. 404 с.
103. Семин Ю. Н., Пушкарева Л. А. Анализ и синтез понятия "стиль творческой деятельности". *Вестник ИЖГТУ*. 2008. №1. С. 121-124.
104. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя. *Рідна школа*. 2001. №5. С. 55-57.
105. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість. Харків; Київ: Каравела, 1998. 150 с.
106. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: монографія. Київ: Міленіум, 2004. 214 с.
107. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
108. Скрипник Л. Розвиток творчих здібностей студентів на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. №8. С. 40-42.
109. Словарь-справочник по возрастной и педагогической психологии / под ред. М. В. Гамезо. Москва: Педагогическое общество России, 2001. 128 с.
110. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. Москва: Академия, 2001. 304 с.
111. Сорочан Т. М. Науково-методична робота в регіональній системі

- післядипломної педагогічної освіти. *Освіта на Луганщині*. 2012. №1(36). С. 11-18.
112. Співакова Є. О. Формування самоосвітньої компетентності у студентів філологічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікативних технологій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. №1. С. 27-29.
113. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. 544 с.
114. Токмань Г. Шляхи творчого розвитку викладачів і студентів-філологів *Рідна школа*. 2012. №11. С. 38-42.
115. Торшина К. А. Современные исследования проблемы креативности в зарубежной психологии. Вопросы психологии. URL: http://www.voppsy.ru/journals_all/issues/1998/984/984123.htm.
116. Трофимова Н. М., Єремина Е. И. Самообразование и творческое развитие личности будущего специалиста. *Педагогика*. 2003. №2. С. 42-47.
117. Указ Президента України за №347/2002 “Про Національну доктрину розвитку освіти Національна доктрина”. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>.
118. Фасоля А. Літературна освіта: компетенції, компетентності, знання, уміння і навички. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. №6-7. С. 26-31.
119. Фрицюк В. А. Креативность будущих учителей и условия ее формирования. *Педагогические технологии*. 2009. №1. С. 27-36.
120. Фромм Е. Творче відношення. Нью-Йорк. 1959. URL: <http://www.erich-fromm-online.de/index.php/component/glossary/Erich-Fromm-Glossary-2/C/creativity-183>.
121. Халперн Д. Психология критического мышления. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 512 с.
122. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал «Эйдос»*. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2002/>

0423.htm.

123. Хлюпин В. О. Формирование креативных компетенций как способ снижения психологического напряжения школьников. *Социальная педагогика*. 2012. №1. С. 36-40.
124. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 272 с.
125. Хуторской А. В. Современная дидактика: учебник для вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 544 с.
126. Чернилевский Д. В., Морозов А. В. Креативная педагогика и психология: учеб. пос. для вузов. Москва: МГТА, 2001. 301 с.
127. Чернілевський Д. В. Педагогіка вищої школи: підручник / Д. В. Чернілевський, І. С. Гамрецький, О. А. Зарічанський, І. М. Пшеничнюк; за ред. Д. В. Чернілевського. Вінниця: АМСКП, Глобус-Прес, 2010. 408 с.
128. Шиманський В. Креативність – головна передумова становлення всесвітньо розвиненої вільної особистості. *Методичні діалоги. Газета для вчителя української мови*. 2006. №6. С. 4-5.
129. Шиянов Е. Н., Котова И. Б. Развитие личности в обучении. Москва: Академия, 1999. 288 с.
130. Шулдик Г. О., Шулдик Н. В. Психологічні особливості творчої діяльності студента та педагога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. №3. С. 72-73.
131. Щепина О. Особенности взаимодействия интеллектуальных и творческих особенностей у детей. URL: <http://www.fp.nsu.ru/science/conf2001/doklad5.htm>.
132. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри і творчість студентів. *Навчально-педагогічні ігри*. Київ, 1993. С. 44-115.
133. Янчук Н. Роль ситуативно-творчих завдань у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників. *Українська мова і література в школі*. 2005. №2. С. 54-57.

ДОДАТОК А
ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ЗІ СТИЛІСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема: Фразеологія та її стилістичні можливості

Мета: ознайомити студентів із класифікаціями фразеологізмів; навчити визначати різновиди трансформацій усталених сполук і з'ясувати стилістичну функцію фразеологічних одиниць.

Тип заняття – засідання бізнес-клубу.

План

1. Класифікація фразеологізмів:
  - а) за способом з'єднання складників (зрощення, єдності, сполучення);
  - б) на підставі генетичних, структурних і функціональних ознак (прислів'я, приказка, крилатий вислів, афоризм, сентенція, максима, парадокс, літературна цитата, ремінісценція);
  - в) стилістична класифікація (книжні, розмовно-побутові, нейтральні).
2. Синонімія, антонімія, омонімія фразеологізмів.
3. Трансформація фразеологічних одиниць.
4. Стилiстичні функції фразеологізмів.
5. Вивчення фразеологічних засобів стилістики в загальноосвітній школі.

Література:

- Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. Київ: Либiдь, 1993. С. 121-132.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови. Київ: Вища школа, 2003. С. 38-40.
- Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики української мови. Київ: Рад. школа, 1962. С. 94-116.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. С. 150-211.

- Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вища школа, 1987. С.102-119.

Аудиторна робота

1. Організаційний момент. Вступне слово викладача.

Доброго дня! Сьогоднішнє заняття ми проведемо у формі засідання бізнес-клубу.

Спочатку дозвольтє ознайомити вас із «Пам'яткою бізнесмена-початківця» (у кожного на столі текст пам'ятки).

Текст пам'ятки

1. Насамперед досконало й різнобічно вивчіть справу.
2. Виховуйте в собі найкращі людські якості.
3. Особливу увагу зверніть на виховання вольових якостей характеру.
4. Розширюйте власний світогляд.
5. Учїться, по-перше, грамотно спілкуватися, по-друге, працювати енергійно, творчо.
6. Завжди дотримуйтесь активної життєвої позиції.

Звичайно, якщо навіть якому-небудь бізнесменові не вдається виконати той чи інший пункт, він все-таки зможе досягнути успіху в бізнесі. Та жоден підприємець не здатний плідно працювати, не знаючи рідної мови. Без знання рідної мови неможливо підтримувати контакти, вести облік виконуваної роботи.

Тож давайте повсякчас поглиблювати й удосконалювати знання рідної мови. І сьогоднішнє засідання бізнес-клубу присвятимо фразеології.

А мета нашого засідання – розвивати словниковий запас, виробляти уміння і навики пояснювати значення фразеологізмів і правильно і правильно використовувати їх у мовленні, розширювати знання з економіки, розвивати монологічне та діалогічне мовлення.

Суть ділової гри полягає в тому, щоб здобути якомога більше балів, які є умовними грошима, за відповіді на запитання та виконання вправ.

Зароблені кошти будуть зберігатися у вас, а після закриття засідання ми визначимо найкращих підприємців.

Допоможуть нам краще оволодіти мовою чотири тури бізнес-гри.

2. Гра „Акваріум”(з'ясування рівня знань студентів з першого питання плану).

Суть гри полягає в тому, що викладач розпочинає з'ясовувати суть питання, а кожен студент продовжує думку сусіда).

3. Ділова гра.

1. „Лексична п'ятихвилинка”

Вам пропонується проблема, а ви повинні запропонувати різноманітні ідеї щодо їх розв'язання. Для цього ви ділитесь на групи (4-6 осіб) та шукаєте разом відповіді.

Завдання:

1. Запишіть по три фразеологізми, до складу яких входять назви тварин та рослин.

2. Чи правильно записані словосполучення та сполучення слів? Якщо ні, то відредагуйте та аргументуйте вибір.

Попередити хворобу.

Заключати договір.

Лід зрушився.

Кидатися в очі.

Від нічого робити.

Приймати участь.

3. Запишіть три фразеологізми біблійного та професійно-виробничого походження та з'ясуйте їх значення.

4. З'ясуйте групу поданих слів за способом використання (загальноживана та маркована лексика). В яких сферах можуть вживатися подані слова: *трембіта, світло, чутлива плівка, об'єктив, киптар, гачі, крисаня, черепаця, габарити, дефіс, вернісаж, глина, глечик?*

4. „Аукціон знань”

Студентам пропонується у групах підготувати 1-2 запитання для проведення усного опитування з другого питання плану. На рейтинговій

основі визначаються найбільш вдалі.

Щойно відновлені теоретичні знання використати на практиці. Від фірми „Логос” отримане термінове замовлення на опрацювання матеріалу.

Завдання:

з’ясуйте лексичне значення поданих фразеологічних зворотів та введіть їх у речення. Яке походження мають ці фразеологізми?

Прокрустове ложе.

Гомеричний сміх.

Підвести під монастир.

Дамоклів меч.

Сізіфова праця.

Пекти раків.

5. „Творче відрядження в село”.

Завдання:

уявіть, що ви потрапили на деякий час у село, де проживала ваша прабабуся. Опишіть, використовуючи фразеологізми, усе те, що побачили чи почули (до 10 речень).

6. З’ясування питання №3.

7. Інтерактивна вправа „Мозковий штурм”.

У формі „Мозкового штурму” виконати наступне **завдання:** впродовж 5 хвилин вам необхідно підібрати і записати фразеологічні антоніми до наведених стійких мовних конструкцій.

Наче з землі виринути.

Як на голках стояти.

Тримати язик за зубами.

Ні в два ні в три.

Як дві краплі води.

Як з води (росте).

8. „Теоретичний ланцюжок”.

Члени команди записують стилістичні функції фразеологізмів на окремих картках. Після цього один із членів команди звітує, аналізуючи написане, за потреби доповнює (З’ясування питання №4).

9. Гра „Хто розумніший”.

Завдання:

до кожного з фразеологізмів підібрати кілька фразеологічних синонімів, об'єднати їх словом-ідентифікатором. Пояснити особливості стилістичного використання кожного фразеологізму і, де це можливо, його стилістичний колорит.

Зразок: як вода змила – як не було, як щезло, як корова злизала.

Вихопитися зі словом; слово в слово; і слів нема; взяти назад свої слова; взяти слово; не кидати слів на вітер; як вода змила; проміняти шило на швайку; бере за живе; хоч не красне, але власне; слово – срібло, мовчанка – золото; хоч кіл на голові теши; язик чесати; два чоботи – пара; брати в роботу; голова кругом ходить; матері його ковінька; драла давати; підбивати клинці; бути на сьомому небі; мов з хреста знятий.

10. З'ясування питання №5.

11. Підбиття підсумків заняття. Мотивація оцінювання.

Тема: Стилiстична специфіка української лексичної синоніміки.

Мета: з'ясувати значення лексичної синоніміки як важливого складника стилістичних засобів сучасної української мови; розібрати можливості та критерії вибору лексичних засобів, найдоцільніших у конкретній мовленнєвій ситуації; систематизувати відомості про лексичну синоніміку; удосконалити пунктуаційні навички та навички монологічного мовлення; попереджувати типові помилки у визначенні основних проблем української синоніміки.

План

1. Лексична синоніміка сучасної української літературної мови як вагомий складник її стилістичних засобів.
2. Семантико-стилістична класифікація синонімів.
3. Стилiстичні функції синонімічної системи.
4. Використання синонімів різних структурно-функціональних типів.
5. Стилiсові параметри лексичної синоніміки.
6. Особливості вивчення синонімів в загальноосвітній школі.

Література:

- Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. Київ: Либiдь. 1993. С. 156-181.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови. Київ: Вища школа, 2003. С. 54-62.
- Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики української мови. Київ: Рад. школа, 1962. С. 145-149.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. Думка, 1973. С. 115-234.
- Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вища школа, 1987. С. 126-139.

Аудиторна робота

I. Організаційний момент.

II. З'ясування теоретичних питань (відтворювальна бесіда за

питаннями).

III. Виконання завдань.

1. Робота в групах. Об'єднуємо студентів у 2 групи.

Завдання для 1 групи. Замінити фразеологізми синонімами і пояснити їх значення, скласти з будь-якими з них речення.

1. *Не за горами, рукою подати, за два кроки, читати між рядків.*
2. *Не варить баняк, макітра не варить, не сушити голову, на всі сто відсотків.*
3. *Глек розбити, чорний кіт пробіг, не зварити каші, проситися на папір.*
4. *Облизня піймати, шилом патоки вхопити, облизати макогона, розводити демагогію.*
5. *Не з лякливою десятка, не страшиникові діти, проходить червоною ниткою.*
6. *Грати за душу, ухопити за живе, діймати до живого, торкати за серце, зуби з'їсти.*

Завдання для 2 групи. Замінити слова фразеологізмами і ввести їх у речення:

1. *Дрімати.*
2. *Обманути.*
3. *Одинокий.*
4. *Побити.*
5. *Слабкість.*
6. *Сміятися.*

2. Представлення результатів роботи груп.

3. **Виконання тренувальної вправи.** Замінити в реченнях (усно) фразеологізми синонімами.

1. *Я був малий і рідко докидав своє слівце про очерет, про став (М.Рильський).*
2. *А Петро такого викинув коника, що довелося червоніти за нього.*
3. *Того дядька Панаса всі знають, бо в нього сім п'ятниць на тиждень (Є.Гуцало).*
4. *Язиком клепати – не ціпом махати (Народна творчість).*
5. *Вона стулила сухі губи і зняла очі до стелі (М.Коцюбинський).*

4. Підсумки роботи. Інформація викладача.

У всіх випадках ми бачимо спільність значення і відмінність засобів вираження. Не є винятком і синтаксичний рівень. Наприклад:

- у словосполученні: *свіжа трава – свіжість трави, полювати на*

зайця – полювання на зайця;

- у вираженні підмета: *батько і син – батько з сином;*
- у вираженні присудка: *вчителювати – бути вчителем, бути за вчителя, працювати вчителем;*
- у вираженні означення: *твори Шевченка – шевченкові твори, срібний ланцюжок – ланцюжок із срібла;*
- у вираженні обставин: *їхати лісом – їхати через ліс;*
- Як ви гадаєте, де можна і треба використовувати синтаксичні синоніми?

5. Робота в групах. Дібрати синтаксичні синоніми.

1. *Порада сестри, поважати батька і матір;*
2. *Був мені за брата, материнська любов;*
3. *Зберігати в пам'яті, батьків приклад;*
4. *Успадкувати родинну гідність, сімейні традиції;*
5. *Реліквія нашої сім'ї, роздуми стосовно родоводу;*
6. *Розказати сімейну легенду, прадідівська мудрість.*

Перевірка результатів роботи.

6. Тренувальні вправи.

Завдання групам:

Перебудувати речення, використовуючи синонімічні конструкції (по два речення для кожної групи).

1-а група

1. *На самісінькій околиці села стояла батькова кузня, що була предметом гордості нашого стародавнього ковальського роду.*
2. *Ступаючи під покрівлю кузні, я відразу ж помічав біло-синій вогник над розпеченим горном і м'язисті батькові руки.*

2-а група

1. *Ілля здригнувся: знову йому здалося, що це його батько стоїть у дверях і дивиться з-під кущуватих брів, немовби знову нагадуючи про святі заповіді.*
2. *Ми давній зберігали заповіт, і в нас в сім'ї завжди бувало свято, коли з гніздечка вперше у політ світанками злітали ластів'ята (В.Вільний).*

3-а група

1. *Андрій залишається сам на сам з природою і своїми думками, і йому пригадалося дитинство: батьківська хата, скрипучий журавель над криницею і чорно-білі лелеки, що без упину пливли у*

високому небі упереліт із грайливими хмарками.

2. *Бабуся – то справжня берегиня нашої родини.*

4-а група

1. *Десь поїхавши, тримав у пам'яті образ матері і образ її рук, таких рідних, ніжних, щедрих (Є.Гуцало).*
2. *Материнський погляд був начебто сповнений якоїсь цілющості. Він проникався тим здоров'ям, яке передавалось на відстань (Є.Гуцало).*

7. Представлення результатів роботи груп.

IV. Підбиття підсумків заняття. Мотивація оцінювання.

Бесіда за питаннями:

- Яку роль синоніми виконують у мовленні?
- Які особливості вживання лексичної синоніміки у стилях мовлення.

Тема: Стилістичні можливості простого речення.

Мета: розширити знання учнів про стилістичні можливості простого речення й основні стилістичні фігури; навчити аналізувати стилістичні особливості, які виникають у процесі реконструювання синтаксичних одиниць, і користуватися синтаксичними синонімами в мовленні; удосконалювати граматико-стилістичні вміння вибирати з ряду співвідносних синтаксичних конструкцій найдоцільніші, відповідні до умов мовленнєвої комунікації, добирати синтаксичні синоніми; розвивати навички правильного використання різних стилістичних засобів вираження синтаксичних засобів вираження синтаксичних одиниць; удосконалювати вміння доречно вживати стилістичні фігури у власному мовленні; використовувати можливості лексичного матеріалу уроку, виробляти культуру мовлення студентів, підвищувати рівень їхніх мовленнєво-комунікативних умінь.

План

1. Розкрити поняття синтаксичні синоніми.
2. Стилістичні можливості простого речення.
3. Стилістичні особливості односкладних та неповних речень у різних стилях.
4. Стилістичні можливості порядку слів.
5. Стилістичні функції прикладки у різних стилях.
6. Стилістичні функції звертання.
7. Стилістичні відтінки відокремлених членів речення.

Література:

базова:

- Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови. Київ: Либідь. 1993. С. 184-205.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилістика української мови. Київ: Вища школа, 2003. С. 396-409.
- Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики української мови. Київ: Рад. школа, 1962. С. 475-486.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. С. 339-356.

- Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вища школа, 1987. С. 350-357.

допоміжна:

- Ващенко В.С. Стилiстичнi явища в українській мові. Харків, 1958. С. 179-187.
- Ермоленко С.Я. Стилiстичне значення порядку слів. *Укр. мова і літ. в школі.* 1972. №8. С. 12-14.
- Іваненко З.І. Односкладні речення як синонімічні пари двоскладних. *Укр. мова і літ. в школі.* 1985. №8. С. 23-26.
- Кононенко В.І. Проблеми стилістичного синтаксису. *Укр. мова і літ. в школі.* 1975. №4. С. 4-5.

Аудиторна робота

I. Організаційний момент.

II. З'ясування теоретичних питань в ході виконання тренувальних вправ.

1. Дослідження зіставлення.

1. Що ми вкладаємо в поняття стилістичний синтаксис? (Стилiстичний синтаксис ґрунтується на вивченні й аналізі співвідношених (або взаємозамінних) синтаксичних конструкцій, що використовуються як у межах одного стилю, так і в різних функціональних стилях мовлення).

2. Серед поданих пар синтаксичних конструкцій (див. таблицю) визначити, які з них не можна вважати синонімами. Використати при цьому такі умовні позначення:

= речення виступають синтаксичними синонімами;

≠ речення не є синтаксичними синонімами.

Зробити висновок, які синтаксичні одиниці можуть бути синонімічними.

<i>Погляди народу</i>	<i>Народні погляди</i>
Згадайте народні уявлення про будову світу	Ви б згадали народні уявлення про будову світу
Упродовж усього історичного	Упродовж усього історичного

розвитку людина охоплює своєю свідомістю якнайширшу картину світу	розвитку свідомістю людини охоплено якнайширшу картину світу
Своєрідні погляди народу на різні явища природи	Своєрідні погляди народу на такі явища природи, як вітер, дощ, веселка, хмара, роса тощо
За Дніпром, за борами далеко, стоять хмари внизу	Над самими борами видніються високі й важкі чорні гребені Альп
Люблю я наші степи	Та чи ж можна не любити наші степи!
У всіх землеробських народів можна віднайти сліди культу матері-землі	У всіх народів, що займалися землеробством, можна віднайти сліди культу матері-землі
Тимко роздумував про життя, хвилюючим почуттям милуючись свіжістю зеленого роздолля	Тимко роздумував про життя, коли хвилюючим почуттям милувався свіжістю зеленого роздолля

2. Дослідження – творче спостереження.

1. Дослідити прийоми використання називних речень у художньому стилі, їхню емоційно-експресивну функцію.

1. *Київ... місто, оспіване багатьма письменниками, композиторами і художниками (П.Толочко).* 2. *Дорога. Ранок. Тиша. Довгий яр, весь білою черемхою залитий (М.Рильський).* 3. *Акації. Бджолині дзвони. Пшениці колихливий лан. І маків полотно червоне, рвучке і ніжне... (Д.Павличко).* 4. *Весна, і сонце, і пісні... Що є краще в рідній стороні? (В.Сююра).* 5. *Весна, весна! Яка блакить, який кругом прозор (П.Тичина).* 6. *Тиша. Не колихнеться найтонша гілочка (А.Шляк).*

2. Визначити семантико-стилістичні особливості односкладних та неповних речень.

1. *Бір. Сосна. Над кручею стежкою співучою йшла, мов пісня, дівчина... (І.Нехода).*

2. *О любя Інно, Я сам. Вікно. Сніги. Я ваші очі пам'ятаю, як музику, як спів. Зимовий вечір. Тиша. Ми (П. Тичина).*

3. *На майдані пил спадає. Замоває річ. Вечір. Ніч (П. Тичина).* 4. *Любять Україну, як сонце любить. Як вітер, і трави, і води (В.Сююра).* 5. *Хрипіння коней. Вигук. Гул копит. Сталь цілить в сталь. Удар списа об щит (М.Бажан).*

3. Виписати з художніх творів 15-20 речень із звертаннями, поділивши звертання за двома схемами.

1. За тематично-семантичними ознаками:

- назви явищ природи;
- назви істот;
- назви людей;

- метафоризовані народно-поетичні назви;
- назви за професією;
- за соціальним станом.

2. За експресивно-стилістичними ознаками:

- стилістично-нейтральні;
- з виразом пошани;
- емоційного захоплення; піднесення;
- з осудом і зневагою;
- з підлесливістю.

4. Проаналізувати порядок слів у реченні. Пояснити, де внаслідок зміни порядку слів спотворений зміст речень.

Коли цього газу в повітрі чотири проценти й більше, шахтна атмосфера стає вибуховою сумішшю. У своїх творах Шевченко багато вживає синонімів. У наступному році даю слово одержати на кожну корову по 5 тисяч кілограмів молока. Поетичності, народності особливо надає твору вмiле використання автором фразеологічних виразів ,прислів'їв, приказок. Успіх забезпечує широке запровадження комплексного збирання зернових.

5. Визначити стилістичну роль прикладок і відокремлених членів речення.

Як вияв шани

Ім'я, полум'яне слово Т.Г.Шевченка, великого сина українського народу, добре знають і далеко за межами України. На знак шанування пам'яті Кобзаря, як вияв глибокої поваги до нього у різних куточках планети Земля постали поетові монументи. Перший з них відкрито 1951 року на американському континенті - в канадському місті Палермо поблизу Торонто. Бронзову постать поета встановлено на невисокому постаменті. На сірому граніті напис: "Т.Г.Шевченко. 1814-1861. Від українського народу українцям Канади". Його автори - скульптори М.Вронський та О.Олійник, архітектор В.Гнездилов.

Пам'ятники Т.Г.Шевченкові споруджено у Вінніпегу і Торонто, у столиці США Вашингтоні, в Арров-парку поблизу Нью-Йорка, в столиці Аргентини Буенос-Айресі, Залаегерсегу, у французьких містах Тулузі, Парижі і Шалет-сюр-Луені. В останньому - то дар трудящим Франції від Дніпровського району Києва (З журналу).

3. Дослідження – стилістичне реконструювання.

Перебудувати прості речення на різні види складних (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові). Визначити смислові відношення між частинами складних речень.

1. *Навесні в українських степах по селах починали лаштуватися в*

далеку дорогу чумаки.

2. *В останні дні перед виходом валок із сіл викочувались величезні вози у неблизьку подорож.*

3. *Наприкінці сезону чумаки поверталися додому вкрай стомлені й виснажені дорогами (За М.Слаболитицьким).*

Зразок:

Просте речення	Складносурядне речення	Складнопідрядне речення	Безсполучникове складне речення
Навесні в українських степах по селах починали лаштуватися в далеку дорогу чумаки	В українські степи приходила весна, і по селах починали лаштуватися в далеку дорогу чумаки	Коли в українські степи приходила весна, по селах починали лаштуватися в далеку дорогу чумаки	В українські степи приходила весна – по селах починали лаштуватися в далеку дорогу чумаки

Довести, що побудовані конструкції є синтаксичними синонімами.

4. Дослідження – творче конструювання.

Пояснити значення фразеологізмів. Кожен з них увести до самостійно складених речень.

Одним махом; дивитися крізь пальці; збити з пантелику; як сніг на голову; ловити гав; підкласти свиню.

Замінити, де можна, фразеологізми на синонімічні слова чи словосполучення. Порівняти речення і вказати, які з них емоційніші й виразніші.

III. Підбиття підсумків заняття.

Підсумкова бесіда за питаннями:

- Яку роль у стилістиці відіграють синтаксичні засоби?
- Яке мовлення вважається образливим, виразним й емоційним? Чим характеризується стилістичне забарвлення висловлювання?
- Що таке стилістичні фігури? До яких стилів мовлення вони найбільш характерні?
- Яку роль у мові відіграють стилістичні фігури?

Пропонуємо низку стилістичних вправ для використання на практичних заняттях зі стилістики.

Вправа 1. Утворити і записати речення зі складеним дієслівним присудком, який виражав би різну мету спілкування (необхідність,

можливість, вимогу і т. д.).

Наприклад:

Олена хоче перемогти на спартакіаді (бажання).

Олена мусить перемогти на спартакіаді (вимога).

Вправа 2. Записати 10 фразеологізмів. У якому стилі мовлення вживаються фразеологічні сполуки слів?

Вправа 3. Прочитати речення, замінивши вжиті в них фразеологізми синонімічними словами. Що втрачають речення при такій заміні? Яка стилістична роль фразеологізмів?

Того дядька Панаса всі знають, бо в нього сім п'ятниць на тиждень, і він жне там, де не сіє (Є. Гуцало). Я без рушниці як без рук. Без неї я боюся й мух! (О. Олесь). Роман заслав старостів до однієї дуже гарної дівчини, але вхопив од неї облизня, потім заслав старостів до другої і потяг гарбуза (І. Нечуй-Левицький). Де треба настрашити, там нічого в кутку, як кажуть, прясти на тонку і теревені розпускати (Л. Глібов).

Вправа 4. З тексту поезії Б. Олійника "П'ятий член трибуналу" (уривок) виписати метафори і зразки персоніфікації. Проаналізувати усно будову цих тропів.

*Ніч бреде по узлісся - чорна баба яга,
Місяць хижко поблискує - кривий ятаган.
Три доби їх вганяла у залізний корсет
Роз'ярілим шакалом спецкоманда СС.
Три доби... На четверту посміхнувся командир:
"Ну, тепер вже і смерті не дістатись сюди,
Бо далеко від станції під зеленим крилом
Примостилось в байраці партизанське село.
Відсипайтеся, хлопці, розставляйте пости,
Щоб тримати на оці морок густий".*

Вправа 5. Проаналізувати специфіку перенесень значення слова у поезії В. Симоненка "Піч".

*Лиже полум'я жовте черево,
Важкувато сопе димар,
Галасує від болю дерево,
Піднімаючись димом до хмар.
Бубонять рогачі і кочерги –
Щось пригадують з давнини,
І чекають покійно черги*

*Засмагли горшки й чавуни...
Звично грюкають мляві двері,
Піч гуде і димить у світ.
Скільки в пащу цій ненажері
Тітка кинула кращих літ!
Сновигають по зморшках думи,
На щоках танцює вогонь,
Сажка в'їлася чорним глумом
У пелюстки її долонь.*

Вправа 6. Дібрати українські відповідники - лексичні дублети до слів іншомовного походження. В яких стилях можуть уживатися дані слова?

Юриспруденція, хронометр, трансмісія, транспортувати, експонувати, імпортувати, диспут, асимілювати, дезорієнтувати, локалізувати, секрет, інкогніто, біографія, автоматичний, декларувати, люмпен, орфографічний, соціальній, індустрія, інсинуація, оратор, дискредитація, фантастичний, прогресивний, дефективний, ефективний, віадук, аквамариновий, термічний, мінімальній, макрокосмос.

Вправа 7. Дібрати ряди синонімів-евфемізмів до кожного з слів: *старий, дурний, злодій, вмерти, вкрати, вбити.*

Вправа 8. Від поданих слів записати всі можливі суфіксальні утворення і пояснити їх стилістичні і семантичні відтінки.

Літо, сестра, огірок, великий, багатий, їсти, сама, далеко.

Вправа 9. Визначити, з якою метою у наведених реченнях вживаються складні слова.

1. *У неділю вранці-рано поле крилося туманом (Т.Шевченко).*
2. *З моря по Карпати ще й синь-Дунай устає у щасті наш любий край (А.Малишко).*
3. *Тяжко-важко в світі жити сироті без роду (Т.Шевченко).*
4. *Продзвеню востаннє дзвоном-ланцюгами - і розправлю крила - хвилювання Піль... Он чорніє стежка тирною - степами... (В.Чумак).*
5. *Тут їх достобіса (Т.Шевченко).*
6. *Натисни кнопку скучновізора і подивись який-небудь застарілий фільм (Чемендін).*
7. *Такий мисливець ходить сумний і задумливий, очі в нього печальні-печальні (О.Вишня).*

Вправа 10. Перекласти текст українською мовою. Порівняти словотворчі засоби і пояснити їх стилістичні функції в обох мовах. Яку роль відіграють

пароніми?

Этикет и этикетка

Казалось бы, что между этими словами общего? Этикетку все видели, все знают. На спичечных коробках, на бутылках с газированной водой, на новых брюках, купленных в магазине, яркая наклейка, цветной ярлычок, которые привлекают наше внимание и рассказывают (информируют) о предмете.

Этикетка - словно маленький представитель вещи. И от того, как нам понравился этот "полномочный посол", во многом зависит отношение к его "хозяину" - самой вещи.

А этикет? Этикет определяет, как человек обращается с другими людьми, определяет его внешний вид, манеру вести себя. Но ведь жесты, движения, позы, способы приветствий, поведение за столом, вкус в одежде и т.п. тоже являются своеобразной этикеткой. Именно эти наши свойства и особенности прежде всего бросаются в глаза при знакомстве. И по ним нередко судят о нас самих (Б.Бушелева).

Вправа 11. Прочитати уважно речення. Визначити, які стилістичні фігури в них використано. Вписати номери речень у відповідну колонку таблиці.

1. *Отака була сім'я у царя, у Плаксія. Цілі дні вони сиділи, голосили, та сопіли, та стогнали, та ревли, сльози відрами лили (В.Симоненко).* 2. *Слово може врятувати людину, слово може і вбити (Нар.творч).* 3. *Немає необхідності ненавидіти кожну чужу сім'ю, тому що любиш свою. Немає необхідності ненавидіти інші народи, тому що ти патріот (Д.Лихачов).* 4. *І стеляться обрії милі, і вечір в ясній далині, і карії очі, і рученьки білі ночами насняться мені (А.Малишко).* 5. *Що ж ти таке тут, пилюно світова, царю земний – чоловіче? Коли твій розум не збагне того світового простору, твої очі не проглянуть його пустоти, твоя думка не досягне його краю, скажи ж мені, що ти таке з своїми високими думками, з своїм гордовитим розумом? Куди ти пнешся з ними, куди лізеш?... (Панас Мирний).* 6. *Дай тобі, Боже, усього... усього... за це (Б.Грінченко).* 7. *Вона прийшла непрохана й неждана, і я її зустріти не зумів (В.Симоненко).* 8. *Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що проклену святого Бога, за неї душу погублю! (Т.Шевченко).* 9. *Осінній день, осінній день, осінній! О синій день, о синій день, о синій! Осанна осені, о сум! Осанна. (Л.Костенко).* 10. *Найменший шелест або стук – і моє серце падає і замирає (М.Коцюбинський).*

1. Риторичні запитання	2. Анафора	3. Паралелізм	4. Повтор підсилювальний	5. Полісиндетон (багатосполучниковість)
6. Градація	7. Антитеза	8. Обрив (замовчування)	9. Плеоназм	10. Еліпсис (пропуск слова)

Довести, що ці фігури впливають на стилістичне забарвлення змісту

висловлювання. Показати, як саме.